

САВРЕМЕНО ВРШЕЊЕ УВИЋАЈА САОБРАЋАЈНИХ НЕЗГОДА У ФУНКЦИЈИ УНАПРЕЂЕЊА АНАЛИЗЕ САОБРАЋАЈНЕ НЕЗГОДЕ

MODERN TRAFFIC ACCIDENT SCENE INVESTIGATION IN A FUNCTION OF IMPROVEMENT OF ROAD ACCIDENT ANALYSES

Миладин Нешић¹, Крсто Липовац², Слободан Малешић³

X Симпозијум
"Анализа сложених саобраћајних незгода
и преваре у осигурању"

Резиме: У Србији је у току 2007. године реализован амбициозан пројекат: Унапређење послова обезбеђења места и вршења увиђаја саобраћајних незгода. У оквиру овог пројекта, Управа саобраћајне полиције МУП РС, уз подршку Саобраћајног факултета, Универзитета у Београду, припремила је и Обавезну инструкцију о обезбеђењу лица места и вршењу увиђаја саобраћајних незгода на путевима. Ова Инструкција прописује поступање полицијских службеника поводом саобраћајних незгода, а приручник Полицијска обрада саобраћајних незгода даје додатна објашњења и описује начин спровођења појединих активности, укључујући и техничке детаље. Ово унапређење увиђаја ствара основе за широко увођење мултимедијалне увиђајне документације у нашу праксу. Извршавање послова у складу са Инструкцијом требало би да обезбеди минимум квалитета обављања предметних послова, али и њихову уједначеност широм Србије. Као резултат примене Инструкције и Приручника очекује се да увиђајне документације саобраћајних незгода обезбеде доволно информација за квалитетну анализу и даље одлучивање о саобраћајној незгоди. Међутим, постоји потреба и да се аналитичари (вештачи и стручна лица) саобраћајних незгода упознају са одредбама Инструкције и садржајем Приручника, како би у пуном капацитetu користили предности савременог приступа и увиђајне документације. У случајевима када се за то укаже потреба, они би могли и да накнадно траже да им се доставе подаци, односно приложи за даљу анализу који се налазе у увиђајној документацији. У раду су описане најзначајније одредбе Инструкције и одговарајућа објашњења из Приручника који би могли да буду од значаја за вршење анализа саобраћајних незгода од стране вештака саобраћајне струке.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: САОБРАЋАЈНА НЕЗГОДА,
ОБЕЗБЕЂЕЊЕ ЛИЦА МЕСТА, УВИЋАЈ,
ОБАВЕЗНА ИНСТРУКЦИЈА,
ПРИРУЧНИК.

¹ Миладин Нешић, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, miladinnesic@gmail.com

² Крсто Липовац, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, k.lipovac@gmail.com

³ Слободан Малешић, Управа саобраћајне полиције МУП РС, Slobodan.malesic@mup.gov.rs

Abstract: Obligatory instruction for traffic accident scene securing and investigation prescribe police officers actions regarding traffic accidents, and by complementary Manual for police handling additional explanations were given and the way of certain activities realization was described, including some technical details. Conducting activities according to Instruction should provide a minimum of quality and uniformity of traffic accidents police works throughout Serbia. As a result of Instruction and Manual introduction it is expected that traffic accident scene documentation provide enough information for quality analyses and further decisions. Though, there is a need for traffic accident analysts to get to know provisions of Instruction and content of Manual, in order to be able to interpret content of documentation with greater plausibility, and to be able, if there would be a need, select and ask for additional data or supplements for further analyses. This paper presents most significant provisions of Instruction and respected explanations from Manual which may be of significance for analyses conducted by traffic accident analysts.

KEY WORDS: TRAFFIC ACCIDENT, SCENE SECURING, INVESTIGATION, OBLIGATORY INSTRUCTION, MANUAL.

1. УВОД

Послови вршења увиђаја саобраћајних незгода (СН) уређени су скупом прописа, и то: Законом о безбедности саобраћаја, Закону о полицији, Закону о прекрајима, Кривичном законику, Законику о кривичном поступку и другим прописима. Међутим, овим прописима су регулисане само врсте послова, али не и конкретни послови. Зато се, почев од 23. новембра 2007. године примењује обавезна инструкција Министарства унутрашњих послова (МУП) којом се уређују конкретни послови, односно ближе се уређује начин поступања полицијских службеника (и других запослених у МУП-а) приликом организовања и спровођења мера и послова обезбеђења лица места и вршења увиђаја саобраћајних незгода на путевима у Републици Србији. Инструкцијом се регулише поступање на такав начин да спровођење предметних послова буде усклађено са прописима али и правилима струке и науке и реалним могућностима. Да би се то обезбедило, као пратећи документ уз Обавезну инструкцију се примењује и Приручник „ПОЛИЦИЈСКА ОБРАДА САОБРАЋАЈНИХ НЕЗГОДА – Обезбеђење лица места саобраћајних незгода и вршење увиђаја“, који додатно појашњава Обавезну инструкцију.

С обзиром да је Обавезна инструкција интерни пропис МУП-а, он није опште познат, па аналитичари нису у могућности да увек знају које су радње и на који начин спроведене од стране полицијских службеника поводом догађања саобраћајних незгода. Ово, у неким случајевима, може да умањи квалитет анализе. У наставку су приказане најзначајније одредбе Обавезне инструкције као и одабрани садржаји Приручника, како би се истакле могућности за унапређење анализе саобраћајних незгода, коректним тумачењем постојећих или прикупљањем додатних елемената за које је познато да су прибављени у поступку обезбеђења лица места СН или вршења увиђаја.

2. ПОСЛОВИ ОБЕЗБЕЂЕЊА ЛИЦА МЕСТА СН

Обезбеђење лица места је активност која је прописана законом и њени одређени аспекти се спроводе код свих врста СН (у смислу тежине последица). У СН код којих је наступила телесна повреда или смрт полиција је дужна да одмах по сазнању за такву СН изађе на лице места (ЛМ) незгоде⁴, док је код СН са само малом материјалном штетом полиција дужна да изађе на место незгоде, само ако то захтева један од учесника СН или лице које је претрпело материјалну штету у тој незгоди. У сваком случају, по доласку на место СН, прве активности се односе на обезбеђење лица места.

Обавезног инструкцијом је прописано да је, при обезбеђењу лица места СН полицијски службеник, између осталог, дужан да:

- а) обезбеди ЛМ у циљу спречавања настајања накнадних (секундарних) СН, расположивим средствима и опремом;
- б) пружи прву помоћ и организује транспорт повређених до најближе здравствене установе;
- в) омогући приступ лицу места ради збрињавања повређених, гашења пожара и извршења других неодложних послова;
- г) утврди простор лица места СН односно успостави „унутрашњу⁵ и спољну⁶ блокаду”, односно да постављањем средстава и опреме одреди добро уочљиве границе овог простора;
- д) предузме мере да се сачува неизмењено лице места СН, трагови и предмети;
- ђ) предузме мере да се непотребно не омета одвијање саобраћаја;
- е) изврши маркирање положаја возила и битних трагова пре померања возила, код СН са мањом материјалном штетом за које се врши увиђај, а ако постоје техничке могућности изврши и фотографисање;
- ж) идентификује учеснике и очевице СН, обезбеди их, раздвоји и спречи њихову комуникацију;
- з) у случају бекстрава учесника у СН, прикупља сазнања и податке и о томе обавештава дежурну службу;
- и) хитно обавести дежурну службу о новим сазнањима у вези са СН, а посебно о СН са тежим последицама, са одбеглим учесником са лица места, када су учествовали државни функционери или лица са посланичким, дипломатским односно другим имунитетом, возила Министарства, полицијски службеници, војна возила, страни држављани и у случајевима могућих опасности;
- ј) у случају лоших временских услова да пронађе и обезбеди предмете и трагове СН од померања, оштећења или уништења, а ако постоје техничке могућности изврши и фотографисање;
- к) изврши фотографисање⁷ у случају да има сазнања да ће увиђајна екипа да почне увиђај у сумрак или ноћу;
- л) спречи непозваним лицима да улазе у простор спољне блокаде, односно да их удаљи из овог простора;

⁴ Обавезног инструкцијом дефинисано је: *Под лицем места СН подразумева се место где је учесник СН предузео радњу или је био дужан да је предузме, место где је наступила последица, као и свако друго место где се могу пронаћи трагови, предмети и учесници СН.*

⁵ Унутрашња блокада обухвата најужи простор на којем су присутни трагови и предмети СН. У блокади се не дозвљава присуство и кретање лица, осим неопходних чланова увиђајне екипе. Изглед лица места може се променити услед извршења неопходног задатка, нпр. збрињавање повређених, гашење пожара и др.

⁶ Спољна блокада – обухвата шири простор од унутрашње блокаде, што зависи од услова на терену, а циљ је већа безбедност увиђајне екипе и неометано вршење увиђаја. У обухваћеном простору задржавају се учесници у СН, путници и очевици, возила шлеп службе, ауто-дизалице, возила за превоз тела погинулих лица и сл.

⁷ Ако за то постоје техничке могућности.

- љ) предузме мере ради спречавања и отклањања опасности од запаљивих, експлозивних и других материја;
- м) у случају пожара или експлозија, хитно обавести дежурну службу и по могућности организује спасавање и гашење;
- н) предузима мере да обезбеди возила, терет (робу) и друге предмете од крађе и кварења;
- њ) прекрије и обезбеди тела погинулих лица;
- о) предузме мере да се пут рашчисти, а по потреби затражи од предузећа која су надлежна за одржавање путева или других предузећа или лица да то изврше, ако возач, власник или корисник оштећеног возила, терета, других предмета или расутог материјала није у могућности да их уклони са пута;
- п) предузме и друге мере и радње по захтеву руководиоца увиђаја или самостално (упути возило на ванредни технички преглед и/или криминалистичко-технички преглед, организује транспорт тела погинулог лица и др.);
- р) упозна руководиоца увиђаја о прикупљеним подацима, предузетим мерама и евентуалним променама на лицу места;
- с) предузме мере у циљу нормализације саобраћаја након завршеног увиђаја;

Од посебног је значаја одредба по којој се за СН са погинулим и повређеним лицима, односно са материјалном штетом која има обележје кривичног дела, попуњава Извештај о обезбеђењу лица места СН. У извештају полицијски службеник евидентира значајне податке, хронолошки од добијања прве информације до завршетка свих активности везаних за конкретну саобраћајну незгоду. Прописано је да копија овог извештаја буде прилог увиђајне документације.

Садржай Извештаја о обезбеђењу лица места СН, између остalog, обухвата и:

- Начин одвијања саобраћаја и евентуалног обезбеђења лица места до доласка патроле (опис одвијања саобраћаја, ко је и како вршио обезбеђење, према чијем исказу);
- Измене стања на лицу места до доласка патроле (опис, разлози, према чијем исказу);
- Збрињавање повређених и тела погинулих на лицу места (која лица, ко указује помоћ, на који начин, где и ко транспортује повређене);
- Учесници незгоде и очевици затечени на ЛМ (основни подаци);
- Збрињавање повређених и тела погинулих на лицу места која лица, ко указује помоћ, на који начин, где и ко транспортује повређене;
- Измене затеченог стања ЛМ од стране патроле (који предмети, зашто);

Овде се ради о значајним информацијама које се односе на могуће измене ЛМ, и које могу да буду од пресудног значаја за исход анализе СН.

3. ВРШЕЊЕ УВИЂАЈА И ДОКУМЕНТОВАЊЕ СН

Приручником је дефинисан појам *Увиђај саобраћајне незгоде - то је систем радњи којима се, у складу са одредбама закона, опажају, стручно обрађују и у увиђајној документацији региструју предмети, трагови и друге околности значајне за разјашњење саобраћајне незгоде.*

У вези спровођења увиђајних радњи, пре свега треба нагласити да Обавезна инструкција прописује да се фиксирање лица места СН врши: методом изузимања, методом фотографисања и видео снимања, мерно-графичком и вербалном методом. Додаје се и да ће се приликом вршења увиђаја користити најсавременија погодна техничка средства која су на располагању увиђајној екипи.

3.1 Фотографска и видео обрада лица места

Приручником је дефинисано да фотодокументацију чине следеће групе фотографија:

- шири (даљи) изглед лица места, из свих прилаза месту незгоде;
- ужи (ближи) изглед лица места, из свих прилаза месту незгоде;
- међусобни положаји возила, трагова и предмета саобраћајне незгоде;
- изглед трагова и предмета понаособ;
- изглед возила и објекта (посебно оштећења и других трагова на возилу);
- изглед тела погинулих лица и животиња;
- други значајни детаљи (нпр. изузимање предмета, важни детаљи на путу и објектима итд.).

Приручником је такође и препоручено да се фотографисање врши у максималној резолуцији фотоапарата, што за фотоапарат који је службено у употреби у МУП-у за вршење увиђаја СН - NIKON D200, подразумева 3872 x 2592 пиксела. Ова величина фотографија у великој мери омогућава накнадне анализе увећавањем детаља на фотографијама.

3.2 Мерно графичка обрада лица места

Примена метода скицирања подразумева израду слободоручног цртежа на лицу места СН на коме се котира све шта је мерено и то онако како је мерено. Скица изражена на лицу места се, после увиђаја, довршава, скенира (у високој резолуцији - 600 DPI) и у дигиталном облику постаје део електронске документације, док се изворна скица улаже у класичну документацију за увиђаје.

Ситуациони план је цртеж у размери, на коме се котирају најважније мере. Црта се на основу скице, класично (употребом прибора за цртање) или применом рачунара, коришћењем неког од компјутерских програма за цртање. У случају кад се црта класично, ситуациони план се скенира (као и скица) и чува као елемент дигиталне документације за увиђаје док се у случају кад се црта применом рачунара чува у извornom облику сачуваном непосредно пред штампање. Ситуациони план се улаже у документацију за увиђаје.

3.3 Вербална обрада лица места

Приликом обављања послова на лицу места се кратко записује опис најважнијих елемената лица места СН, а ако постоје технички услови, користиће се диктафон, па ће се овај звучни запис чувати у дигиталном облику као прилог документације за увиђаје. Касније се на основу бележака, односно звучног записа сачињава записник о увиђају (у текст процесору MS Word) који се штампа (елемент класичне документације) и чува у дигиталном облику (елемент дигиталне документације).

3.4 Одређивање макролокације

Предвиђено је да се место незгоде одређује уз помоћ GPS уређаја. Приликом мерења позиције требало би stati на оријентирну тачку (ОТ), очитати координате (x,y) и прецизност мерења и уписати их у скицу лица места, односно у записник о увиђају СН.

3.5 Комплетирање увиђајне документације и архивирање

Инструкцијом је прописано да се за СН са погинулим и повређеним лицима, односно материјалном штетом која има обележје кривичног дела, формира предмет који садржи:

- a) кривичну пријаву или извештај о СН тужилаштву;
- b) обавезне елементе увиђајне документације:
 - записник о увиђају,
 - скицу лица места,
 - ситуациони план,
 - фотодокументацију,
 - извештај о обезбеђењу лица места СН.
- b) остале прилоге значајне за разматрање и разјашњавање СН, који се могу обезбедити:
 - видео записи,
 - записник о саслушању осумњиченог;
 - изјаве учесника СН;
 - изјаве очевидаца СН;
 - службену белешку о обавештењу примљеном од грађана;
 - решење о задржавању лица односно извештај о лишењу слободе и спровођењу;
 - потврду о привремено одузетим предметима;
 - записник о извршеној контроли учесника у саобраћају – возила;
 - напазе о присуству и концентрацији алкохола, опојне дроге или лекова на којима је означено да се не смеју употребљавати пре и за време вожње, у организму возача или другог учесника незгоде, издати од надлежних установа;
 - извештај о пописаној имовини и потврду о предатој имовини;
 - службену белешку о изузетим предметима и траговима;
 - службену белешку о криминалистичко-техничком прегледу лица места;
 - извештај или обавештење, односно други документ лекара о повредама лица;
 - потврду о смрти лица или белешку о томе;
 - записник о извршеном ванредним техничком прегледу возила, записник о криминалистичко-техничком прегледу возила;
 - потврду о привремено одузетој возачкој дозволи, саобраћајној дозволи односно регистарским таблицама, тахографском улошку односно тахографском уређају и
 - друга писмена значајна за разјашњење СН.

За СН са само мањом материјалном штетом која нема обележје кривичног дела, формира се предмет који садржи:

- а) захтев за покретање прекршајног поступка односно извештај у случају непознатог учиниоца;
- б) обавезне елементе увиђајне документације:
 - записник о увиђају;
 - скицу лица места односно ситуациони план.
- в) остале прилоге значајне за разматрање и разјашњавање СН, који се могу обезбедити:
 - фотодокументацију;
 - записник о извршеној контроли учесника у саобраћају – возила;
 - изјаве учесника у СН;
 - изјаве очевидаца СН;
 - службену белешку о обавештењу примљеном од грађана;
 - решење о задржавању лица;
 - потврду о привремено одузетим предметима;
 - налазе о присуству и концентрацији алкохола, опојне дроге или лекова на којима је означендо да се не смеју употребљавати пре и за време управљања возилом, у организму возача или другог лица учесника у незгоди, издати од надлежне установе,
 - службену белешку о изузетим предметима и траговима;
 - потврду о оштећењу возила иностране регистрације;
 - записник о извршеном ванредном техничком прегледу возила;
 - потврду о привремено одузетој возачкој дозволи, саобраћајној дозволи односно
 - регистарским таблицама, тахографском улошку односно тахографском уређају;
 - извештај о обезбеђењу лица места СН и
 - друга писмена значајна за разјашњење СН.

Приликом формирања предмета најчешће ће извorno да се користи дигитална технологија, али је остављена могућност коришћења и аналогне технологије у срединама које још не поседују одговарајућу дигиталну опрему.

Дигитална документација о саобраћајној незгоди се снима на посебан медиј (CD, DVD и сл.) који носи ознаку незгоде, а копија овог медија се одлаже и чува у полицији (у предмету саобраћајне незгоде). Оригинал класичне документације доставља се тужиоцу, односно суду, а копија се чува у полицији (предмет саобраћајне незгоде).

Дигиталну документацију за увиђаје чине сви документи који су снимани као дигитални фајлови (звукни и видео – записи, записници и други текстуални документи, дигиталне фотографије и видео записи, дигитални цртежи итд.) или су накнадно дигитализовани – пребачени у дигиталну форму (скенирани документи, скенирани цртежи, скениране фотографије итд.).

У случајевима где је коришћена дигитална (рачунарска технологија, дигитална фото и видео техника), предвиђено је архивирање у електронском облику и извornoј форми. То значи да би све фотографије требале бити сачуване без „икаквих“ претходних интервенција, што обезбеђује да скуп информација које прате сваку фотографију (EXIF⁸), и садржане су у самом фајлу пружају неизмењене податке о: марки и моделу фотоапарата којим су направљене, времену и датуму фотографисања, резолуцији фотографије, степену компресије, параметрима фотографисања, жижној даљини, употреби блица

⁸ Exchangeable Image File data

итд. Фотографски снимци направљени класичним–аналогним фотоапаратом скенирају се директно са негатива, у резолуцији од најмање 5 Mpix (ако постоје техничке могућности 10 Mpix). Ако не постоји оваква могућност скенирања негатива, аналогне фотографије би требало да буду скениране стоним скенером, у колор моду (чак и ако су фотографије црно – беле) и резолуцији 300DPI, ако је скенер на располагању. Тахографски уложак би требало да буде скениран у у резолуцији 1200DPI.

Дигитални видео снимци ће се архивирати у електронском облику, али не у изворном већ у компресованом формату.

Уколико је у изради елемената документације коришћена аналогна технологија (оловка и папир, писаћа машина и сл.), и постоје технички услови да се изврши дигитализација ових прилога (скенер и рачунар), извршиће се дигитализација и архивирање у електронском облику. Ово се, на пример односи на скицу и ситуациони план који није цртан применом рачунара.

Сва архивирана документација се чува у саобраћајним полицијским испоставама односно полицијским испоставама најмање 10 година.

4. ЗАКЉУЧАК

Нормирање начина спровођења послова вршења увиђаја са собом носи већу количину квалитетно обрађених информација, значајних за анализу СН. Неке од ових информација ће бити доступне већ у самом почетку анализе (као редован садржај предмета), док ће у неким ситуацијама бити потребно да се прикупљају додатне информације и, по њиховом добијању, спроведу накнадне анализе. Захваљујући сазнању да постоји могућност да је одређена активност могла да буде или морала да буде обављена, унапред се може рачунати на одређене „додатне“ податке. Типичан пример представљају фотографије којих, по правилу има више него што је неопходно за израду фотодокументације, и које се могу накнадно добавити у високој резолуцији која омогућава значајна увећања и откривање детаља који током обраде на лицу места нису били запажени, па ни посебно обрађени. Овакви примери могу у значајној мери да утичу на ток анализе и опредељивање кривице у судском поступку. Зато аналитичари треба да буду упознати са појединим процедурама спровођења послова приликом обраде ЛМ СН и буду увек свесни тога да се у архивираном материјалу можда налази податак од значаја за анализу.

5. ЛИТЕРАТУРА

- [1] Аранђеловић М., (2001), Криминалистичка фотографија, Виша школа унутрашњих послова, Београд.
- [2] Липовац . К., Милинић, Б., Васильевић Ј., Нешић, М., Вукашиновић, М. (2007) Полицијска обрада саобраћајних незгода, Обезбеђење лица места саобраћајних незгода и вршење увиђаја, приручник,
- [3] Липовац К., (1994) Увиђај саобраћајних незгода, израда скица и ситуационих планова, приручник, Виша школа унутрашњих послова, Београд.
- [4] Липовац К., (2000) Увиђај саобраћајних незгода, елементи саобраћајне трасологије, приручник, Виша школа унутрашњих послова, Београд.
- [5] Липовац К., Вујанић, М., и Аранђеловић, М., (2001) Увиђај саобраћајних незгода – фотографисање, Виша школа унутрашњих послова, Београд.
- [6] Обавезна инструкција о обезбеђењу лица места и вршењу увиђаја саобраћајних незгода на путевима, (2007), Министарство унутрашњих послова.